

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1. 31. årgang 2016

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1 31. årgang 2016

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsøe eller indbetaling på
Danske Bank reg.nr. 9570 0007044607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.hillerødlokalhistoriskeforening.dk

© Copyright

Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

FINN SØEBORG - 100 ÅR 3
af *ASGER BERG*

URMAGER JØRGENSENS UGIFTE DØTRE 5
af *PETER SCHMALTZ-JØRGENSEN*

EN ULYKKE 12
af *FLEMMING PETERSEN*

ET DUI-ORKESTER I 1920'ERNE 14
af *ASGER BERG*

GENERALFORSAMLINGEN 2016 18

BOGNYT 19

Forsiden: Kalvehavevej set fra Frederiksværksgade, 1950'erne
(udsnit), se s. 12. Lokalhistorisk Arkiv Hillerød.

Hillerød Lokalhistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum Frederiksborg Slot - FOSS
- Frederiksborg Svendeforening - Hillerød Borgerstiftelse -
Hillerød Industri- og Håndværkerforening - Holte Vinlager,
Hillerød - PriceWaterhouseCoopers, Hillerød - Spar Nord,
Hillerød - Ullerød SuperBrugs

BESTYRELSEN

Formand
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
asger.berg@mail.dk

Næstformand og kasserer
Inge Elsøe
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 2386 1131
elsoe@email.dk

Sekretær
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsøe Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 9220
hselsoe@gmail.com

Mona Petersen
Grønneager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4074 7357

Peter Schmaltz-Jørgensen
Helsingevej 37A
2830 Virum
Tlf. 4585 5957
schmaltz@webspeed.dk

LOKALHISTORISK ARKIV

Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
I. lørdag i måneden 10.30-14

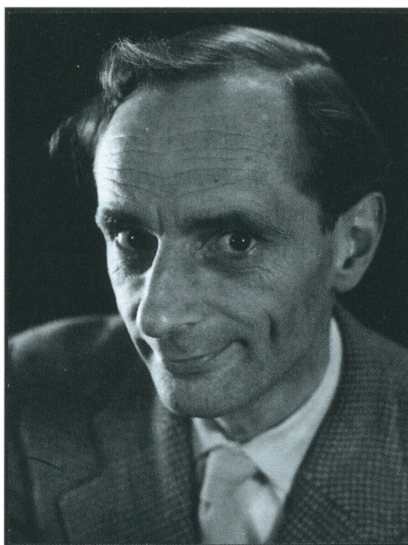
FINN SØEBORG – 100 ÅR

Finn Søeborg ville den 13. april 2016 være fyldt 100 år. Den populære forfatter, der igennem 40 år udgav en lang række meget læste romaner og noveller, tilbragte godt tre af sine teenageår i Hillerød. De år har han fortalt om i nogle muntre erindringsglimt i bogen *SÅDAN VAR DET BARE*, der udkom i 1986.

Han var født i København, i Elmegade 21, 4. sal. Faderen var fuldmægtig, senere prokurist i Landmandsbanken i København, moderen hjemmegående, og han havde tre søstre. Efter en vinter, hvor familien havde været plaget af sygdom, besluttedes det efter huslægens anbefaling at flytte fra lejligheden på Nørrebro, og valget faldt på Hillerød. Faderen bibeholdte dog jobbet i København.

Den 13. april 1929 flyttede de ind som lejere på adressen Hyrdebakken 4 i Hillerød. Denne sidevej til Skansevej oplevedes dengang som langt ude i Hillerød Øst – eller ude imod "Overdrevet": Finn Søeborg skriver selv, at det var "en halvanden kilometer uden for selve byen".

Flytningen indebar et skoleskift. Midt i skoleåret rykkede han ind i 2. mellem, a-klassen, på Frederiksborg Statsskole på Sønder Banevej, klassetrinnet svarende til

7. klasse. Han kom til at følges med sin ét år ældre storesøster, Birte, der var blevet sat lidt bagud af sygdom. De blev konfirmeret sammen i Slotskirken i april 1930, og i skolen fulgtes de to frem til realeksamen i 1932.

Fra årene, hvor drengen fra stenbroen var kommet til en provinsby og til et hus med en stor have, fortæller Finn Søeborg om kammeraterne, naboen, om sine husdyr, om markedsdagene i Hillerød, om et mislykket forsøg som patruljefører i en spejdertrop m.m.

Frederiksborg Statsskole be fandt han sig godt i – en blandet skole til forskel fra drengeskolen i København. Interessen for piger

*AF
ASGER BERG*

*Finn Søeborg
1957. Foto:
Nordisk Film.
Det Kongelige
Bibliotek*

Hyrdebakken 4,
2016. Foto:
Mogens Hansen

vågnede i de år. Han fortæller om skolekomedien og skoleballet, der blev afholdt på Hotel Leidersdorff, fordi den gamle skole ikke havde en sal til formålet.

Lærerne husker han som gennemgående flinke. Kun en enkelt får et negativt portræt, dog uden navns nævnelse, men let gennemskueligt: den unge adjunkt Palle Berg-Sørensen. Finn Søborg, der efter eget udsagn var elendig til gymnastik, skriver, at læreren ikke havde nogen forståelse for hans problemer, men hånede ham direkte i de andre drenges påhør. Den slags husker man stadig efter 50-60 år.

Fra skoletiden nævner han bl.a. en lidt ældre skolekammerat: Peter Bredsdorff, der senere blev arkitekt og byplanprofessor ved Kunstakademiet. Han var født i 1913, søn af lektor Kaj Breds-

dorff på Statsskolen, og i 1932 stod han ifølge Finn Søborg bag "verdensrevolutionen" i Hillerød. Som leder af de kommunistisk indstillede gymnasiaster, der stod i skarpt modsætningsforhold til de konservative K.U.'er, holdt Peter Bredsdorff i spisefrikvarteret en flammende revolutionær tale og sluttede med at knuse en mindre vinduesrude med sin madkasse.

Finn Søborg tog realeksamen i 1932 med gennemsnitskarakteren mg minus, mens storesøsteren opnåede et mg. Karaktererne blev trykt i skolens årsberetning hvert år. Samme år fik han læreplads i Helsingør Brugsforening og flyttede som 16-årig hjemmefra. Forældrene boede endnu i nogle år i Hillerød, senere med adresse på Københavnsvej.

Han blev den 13. august 1938 gift med en tidligere klassekammerat til sin lillesøster Jytte, Inger Elisabeth Balsløw. Hun var datter af muremester Arthur Valdemar Balsløw, Frederiksværksgade 27. Ægteskabet blev opløst efter 8 år, og Finn Søborg giftede sig 2. gang med Birte Rønsholt.

Efter handelsuddannelse, studentereksamen fra kursus og universitetsstudier debuterede Finn Søborg i 1950 og fik straks et stort gennembrud med romanen SÅDAN ER DER SÅ MEGET.

Finn Søborg døde 14. september 1992 og blev begravet på Søllerød Kirkegård.

URMAGER JØRGENSENS UGIFTE DØTRE

I Helsingørsgade nr. 9 i Hillerød boede indtil 1955 efterkommere af urmagerfamilien Jørgensen. Stedet havde været i slægtens eje siden 1819, hvor Lars Jørgensen (1787-1868), som den højstbydende på en auktion, købte den tyske jøde Christian Daniel Hertzogs fallitbo for 580 rigsdaler.

Lars Jørgensen overdrog i 1861 sit hverv som urmager på Frederiksborg Slot til sin søn, Jørgen Peter Jørgensen (1828-1898), og tilskødede ham samtidig ejendom-

men til en værdi af 2.600 rigsdaler, og da han dør, overdrager hans enke Juliane Sofie, f. Jensen ejendommen til sin ældste datter Alma, mod at denne vil forsørge hende til hun dør. Det gjorde hun i 1907.

Så går der nogle år med at holde den stærkt faldefærdige og 150-årige ejendom beboelig, men i 1912 giver Alma og hendes to yngre søstre op. Huset er et "håndværkertilbud" og må nedrives.

Alma, der i 1916 som kommunelærerinde har en årsindtægt

*AF
PETER
SCHMALTZ-
JØRGENSEN*

Foto s. 5. Familien i haven i Helsingørsgade maj 1920. Siddende fra venstre Fritz Hansen, fætter til Alma Jørgensen. Siddende Betty Jørgensen og Thora Jørgensen. Stående fra venstre Oscar Jørgensen og hans datter Gerda. Siddende med hvidt revers Paula Christensen, en tysk slægtning. På hendes venstre side Fritz Hansens søster, Anna Hansen. Yderst th. siddende Emilie Schmaltz-Jørgensen, gift med Oscar Jørgensen. Bagerste række Emilie Hansen, søster til Anna Hansen. Yderst th. Alma Jørgensen. Den unge mand formodentlig en logerende fra Frederiksborg lærde Skole.

på ca. 2.600 kroner, opfører nu på grunden en moderne treetagers ejendom med to forretninger i gadeniveau. Murermester P. Christensen stod for byggeriet til en pris af 25.000 kr.

I sommeren 1914 stod det hele færdigt, og Alma Jørgensen, og hendes to yngre søstre, Betty og Thora, flyttede ind i den 117 m² store fireværelses lejlighed på I. sal.

Efter tidens normer burde alle tre piger være blevet medlemmer af tyendeklassen, for så efterfølgende i 30-års alderen at gifte sig med en fornuftig mandsperson og dermed være sikret forsørgelse resten af livet. Men sådan gik det dem ikke. Alle tre tog de målrettet en læreruddannelse, eller rettere en lærerindeuddannelse. Ingen af dem blev gift, og de blev familiens "skyggetanter". Det er teoretisk muligt, at der i Hillerød endnu lever personer, der i slutningen af 1920'erne har haft dem som lærere i mindre klasser.

ALMA

Alma Franzisca Jørgensen var den ældste af de tre søstre og også den længstlevende. Hun blev næsten 90 år. Hun efterlod sig et anseeligt familiearkiv med billeder og en håndskreven beretning om slægtens historie.

Hun var født den 4. oktober 1865 i Hillerød. Hun blev privat-

uddannet på forskellige kurser og var fra 1886 til 1905 lærerinde ved den med Frederiksborg Lærde Skole forbundne elementære skole. Fra 1898 til 1913 var hun tillige leder og lærerinde ved Hillerød Husflidsskole, som var en aftenskole, og fra 1905 lærerinde på Hillerød Kommuneskole.

I den omtalte familiefortælling skriver hun blandt andet om sin barndoms sommerudflugter til Kongens Lyngby, hvor farbroderen, Andreas Lauritz Jørgensen, som var grosserer og urtekræmmer i Vognmagergade i København, sammen med familien lå på landet som andre "fine". Vi er omkring 1870'erne, og han havde vel magt over det.

"Man havde valgt Lyngby, lidt nord for København. Det var der mange, der gjorde. De indkvarterede sig enten inde i Lyngby by eller på en gård i omegnen. I 1864 kom jernbanen mellem Hillerød og København med stop i Kongens Lyngby, så turen frem og tilbage var nem og bekvem. Vi fra Hillerød mødtes flere somre i Lyngby, og havde selv madkurve med."

På Sorgenfri Slot boede enkedronning Caroline Amalie, så det trak jo også. Et sommerophold i det frie var nok også hårdt tiltrængt efter al den stank og fims fra storbyens råddenskab, især i det noget usømmelige kvarter, hvor urtekræmmerfamilien havde forretning, men også boede til daglig.

Men fra omkring 1875 stopper det med sommerture til Lyngby. Farbroderen er i økonomiske vanskeligheder, og det søde sommerliv har således været i kun fem til syv år.

Alma og hendes far var ofte på besøg hos farbroderen i Vognmargergade. Fandt besøget sted på en søndag, skulle alle jo "have en på opleveren." Man tog så en tur ud på Frederiksberg for at besøge de mange forlystelser, som lå dér, og det var for en 12-14-årige skolepige en stor begivenhed. De voksne satte sig tilrette og fik en kop kaffe. SOMMERLYST var et gammelt traktørsted, som først lukkede i begyndelsen af 1900-tallet.

BETTY

Betty Marie Jørgensen var Almas mellemste søster. Hun var født den 5. august 1872 i Hillerød. Fra januar 1895 til august 1905 var også hun ansat i den elementærskole, der var knyttet til Frederiksborg Statsskole. Hun blev lærerinde fra Femmers Kvindeseminarium 1907 og var ansat ved Frederiksberg Kommuneskole på Nylandsvej, først som vikar fra den 1. oktober 1907 og timelærerinde samme sted fra 1908. Den 1. april 1911 blev hun fastansat. Hun boede delvis på Frederiksberg. Hun dør den 11. august 1946 efter flere måneders sygdom i hjemmet i Helsingørgade.

THORA

Thora Margrethe Jørgensen (1875-1953) var Almas yngste søster og senere "husholderske". Thora var en sød og ret imødekommende dame, også læreruddannet, men der er ikke fremfundet meget om hendes lærergerning. Ret tidligt optræder hun som Almas "husbestyrerinde". Men hun har været god til tysk, for i 1931 udgiver hun som tidligere nævnt sammen med Betty et sanghæfte med danske og

Helsingørgade 9, hvor de tre søstre flyttede ind i 1914 var en af Hillerøds første flertagers ejendomme. .

tyske sange. Hun dør i hjemmet i Helsingørsgade i april 1953.

DET NYE HUS

Som nævnt stod huset færdigt i sommeren 1914, og i forbindelse med, at den flotte nye bygning tages i brug, holdes der en indvielsesfest. I dagens anledning er der skrevet en sang, som går på melodien "Om glæder end betegned":

*O, tusindfold velsignet,
mit kære, gamle hjem!
Din hædersdag vi fejrer.
Du bar vor slægt jo frem -
Ja, her bar slægten vandred
igennem hundrede år
og slidt og slæbt og døjet
i vinter, høst og vår.
Hjem, hjem, mit kære hjem,
nej ingen, ingen plet
er så skøn som du mit hjem.*

*Her er så godt at være,
her i vor lille by,
omkranset trindt af skove
der gir den læ og ly.
Og ingen andre fugle,
som fløjte bedre toner
end her ved slot og sø.
Hjem, hjem osv.*

*Og ingen grønne enge
er blødere end dem,
som Gribskov slutter inde
dybt i sit dunkle hjem;
og ingen steder solen
kan synke mere rød
og strålende og gyldenblank
i sommernattens skød.
Hjem, hjem osv.*

*Og ingen kære arne
er blødere end dem,
der ømt og blidt os vugged
her i vort gamle hjem.
Og ingen ædle perler
bar større strålepragt
end hendes milde øjne,
hun stod i hjemmet vagt.
Hjem, hjem osv.*

*Og tak for navnet, Fader,
som du i arv og gav,
ej kranset af bedrifter,
men af en stræben brav;
ej gods, ej guld du samled,
men ærligt var alt dit.
Ja tak for hædersnavnet!
Og tak, at det blev mit!*

PENSIONISTER

I 1930'erne kan de tre søstre lade sig pensionere. Foruden deres aldersrente har de lejeindtægter fra ejendommen, og en stor påmalet reklame for GRØN TUBORG på den

østvendte gavl må også have givet lidt reklameindtægter. Den ene af de to forretninger er en kaffeforretning, der leverer kaffe til byens hoteller. Senere er der KØDBØRSEN¹ og HUSMODER-BØRSEN, forløberen til SCHOU'S SÆBEHUS. Enkelte små værelser oppe under taget udlejes til elever på Frederiksborg Gymnasium.

Betty og Thora er meget musikalske. De spiller klaver og tjener lidt ved siden af med klaverundervisning, og sammen udgiver de i 1931 børnesangbogen LAD OS SYNGE. Det var bl.a. tyske børnesange, som Thora Jørgensen havde oversat. Af sang-bogens forord kan man se, at de to frøkener har haft

musikalsk hjælp og støtte fra en af datidens ret så kendte komponister, Jens Emborg.²

TESTAMENTET

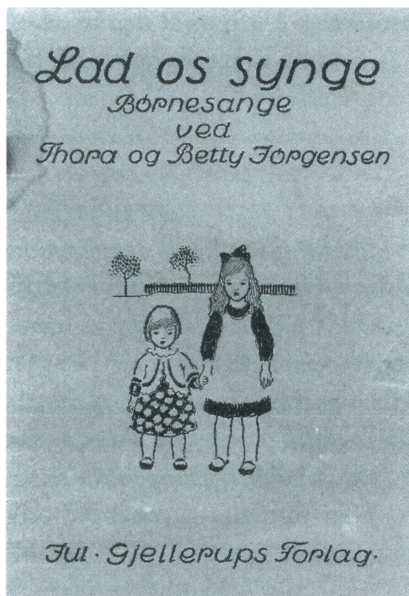
Kort efter Bettys død i 1946 skriver de to andre søstre et testamente, som de reviderer i 1951. Det skulle ved Alma Jørgensens død fire år senere vise sig at skabe en del forviklinger.

Den samlede arvebeholdning udgjorde 113.000 kr., (nutidsværdi 1,7 mio. kr.), hvoraf værdien af ejendommen i Helsingørsgade udgjorde 90.000 kr. (nominel nutidsværdi 1,3 mio. kr.).

Sommerdag i haven ca. 1920. Fra venstre bagerst i hvid bluse Thora Jørgensen, dernæst hendes ugifte kusine Helga Jørgensen, siddende ugifte kusine Emilie Hansen. Stående Alma Jørgensen og Emilie Schmalz Jørgensen, gift med Almas fætter, Oscar Jørgensen.

LAD OS SYNGE
med undertitlen
BØRNESANGE
FOR SKOLE OG
HJEM, udgivet
1931.

Ifølge testamentet skulle seks navngivne arvinger - fortrinsvis ubeslægtede - deles om 45.000 kr. Dernæst udpegedes denne artikels far som boets eksekutor, og det anførtes, "at han skulle have forkøbsret til ejendommen i Helsingørsgade til dens officielle ejendomsvurdering 60.000 kr., dog på betingelse af, at han selv ville bebo den." Videre stod anført, at "... såfremt boet, efter ovennævnte udlodning måtte indeholde yderligere midler skulle de forledes ligeligt mellem LANDSFØRENINGEN TIL KRÆFTENS BEKÆMPELSE og RIGSFØRENINGEN TIL BEKÆMPELSE AF REUMATISKE SYGDOMME, i dag GIGTFØRENINGEN.

Allerede ved første skiftesamling hos sagfører H. Hesselbjerg i Slotsgade 12, kunne den 54-årige eksekutor - der var bosiddende og

beskæftiget i København - oplyse, at han ønskede at gøre brug af denne forkøbsret, men "... at han ikke kunne forpligte sig til at bebo ejendommen, så snart han havde erhvervet denne, men først når hans forhold muliggjorde dette. Han tilføjede, at han heller ikke mente, at det havde været de afdødes tanke, men at det har været deres ønske, at ejendommen, der siden 1819 har tilhørt familien, fortsat skulle forblive i dennes eje. Ejendommen havde tilhørt eksekutors oldefar, og da han var eneste mandlige efterkommer af oldefaderen i mandslinjen, havde det været testators ønske at give ham forkøbsret."

Ved de efterfølgende skiftesamlinger viste det sig, at direktionen i KRÆFTENS BEKÆMPELSE, i modsætning til alle de andre seks arvinger, ikke ville acceptere, at eksekutor først senere flyttede fra København til Hillerød og tog bolig i ejendommen. De forlangte, at det skulle ske straks. Det hverken kunne eller ville eksekutor. Det blev fremhævet, at det heller aldrig havde været testators mening, at det skulle være omgående, og tilmed var togforbindelsen mellem København og Hillerød ikke optimal dengang.

Resultatet af denne meget ufleksible og noget begærlige holdning fra KRÆFTENS BEKÆMPELSE blev, at ejendommen måtte sælges til lejer af slagterforretningen, nemlig slagtermester Johannes Jørgensen for kr. 90.000. Resultatet

*Alma Jørgensen
i kakkelovns-
bjørnet i sin nye
dagligstue ud
mod Helsingørs-
gade ca. 1920.*

tatet blev med andre ord, at de to legatarer hver fik forøget deres arv med kr. 15.000, og eksekutor sin formindsket med 30.000.

Om ejendommens senere for-

hold kan bemærkes, at Johannes Jørgensen solgte den i december 1983 til F. W. Katstrup Aps. for 1,2 mio. kr., og i februar 1984 udstykkedes den til fem ejerlejligheder.

Om urmagerslægten Jørgensen i Hillerød og dens mange familiemedlemmer - se HILLERØD LOKALHISTORISKE FORENING; artikler af samme forfatter-1997-2, 1999-3, 1999-4, 2002-2, 2003-2, 2007-2, 2007-3 og 200822. Lars Jørgensen (1787-1868) er forfatterens tipoldefar.

¹ Slagterforretningen KØDBØRSEN blev i 1951 overtaget af slagter Johannes Jørgensen, som i mange år havde været ansat hos Irma Jensen i Slotsgade.

² Jens Laursøn Emborg (1876 - 1957). Han var dansklærer, komponist og organist.

Kalvehavevej, set fra Frederiksværksgade, 1950'erne. Lokalhistorisk Arkiv Hillerød

EN ULYKKE

AF
FLEMMING
PETEREN

Under Anden Verdenskrig boede jeg stadigvæk i mit gamle barndomshjem, "Hjulmandens Hus" ved indgangen til den lille skov/park, Indelukket. Det var en grusvej og adressen var dengang Stutterivej nr. 2, nu Kalvehavevej nr. 6.

Det skal lige bemærkes at huset rigtigt hedder "Brammers Gave". Men da der har været Hjul- og Karetmagerværksted i flere menneskealdre, ja fra min oldefars

tid, er det kommet til at hedde "Hjulmandens hus". Huset var oprindeligt 4 arbejderboliger til "Anneborg", denne smukke ejendom, som ligger blot 200 meter fra og nu er udstillingsbygning for kunst. Ejeren, Amtmand Brammer, som efter sigende var meget socialt indstillet, byggede disse boliger til 4 af sine arbejdere, og navnet skulle jo betyde en slags gave til sin hustru Anne. Til "Anneborg"

var der nogle bygninger, som havde været brugt som lader og til landbrugsmaskiner dengang, da det var landbrug.

Disse bygninger beslaglagde den Tyske Værnemagt allerede tidligt under besættelsen og brugte dem til bl.a. opstaldning og træning af heste. Værnemagten havde jo dengang i tusindvis af heste, der var ikke den motorisering som nu.

Man lærte hestene at trække vogne og bære en rytter. Dette foregik ved, at en befalingsmand kommanderede menige soldater til at ride hestene og andre til at køre med dem frem og tilbage på vejen dagen lang. Men en af hestene ville ikke finde sig i det. Når den ene soldat blev træt, blev han udskiftet med en anden. Det var det rene dyrplageri. Fråden stod ud af mund og næse på det stakkels dyr.

Min far, som på det tidspunkt var en ældre mand på 72 år, havde flere gange prøvet med håndbevægelser at sige til tyskeren, at det var synd, men det rørte ham ikke. Far kunne ikke tysk. På et tidspunkt kastede hesten soldaten af lige ud for vores hus. Han landede uheldigvis på vores spidse stakit. Det var meget trist, og han blev kørt på sygehuset, men der var ikke noget at gøre, han døde samme dag.

Næste formiddag kom den tyske befalingsmand sammen med en menig, som var sønderjyde, han skulle jo tolke. Mange sønderjyder var jo automatisk indrulleret

i Værnemagten. Tyskeren sagde til min far, Hjulmanden, at han skulle lave et trækors til soldaten, som skulle begraves på Hillerød kirkegård. Dette sagde far nej til, og tyskeren blev mere og mere aggressiv og undlod ikke at bemærke, at det var en ordre fra Den Tyske Værnemagt. Pludselig vendte han om på hælen og forlod værkstedet. Næste formiddag kom sønderjyden alene. Han sagde, jeg forstår dem godt Hjulmand, og fortalte at han var tømmer. Så sagde han, at hvis han kom med materiale til korset, om han så måtte låne en høvlebænk og værktøj, så han kunne lave korset til sin kammerat. Dette sagde far selvfølgelig omgående ja til. Far betragtede dette som sin sejr over Den Tyske Værnemagt. Soldaten blev begravet på Hillerød Kirkegård.

*Hjørnet af
Kalvehavevej
og Stutterivej
med huset med
stakittet foran,
1950'erne.
Lokalhistorisk
Arkiv Hillerød*

ET DUI-ORKESTER I 1920'ERNE

*AF
ASGER BERG*

DUI (De Unges Idræt) blev stiftet i 1905 i København. Foreningen var fra begyndelsen tilknyttet arbejderbevægelsen og var tænkt som et modstykke til FDF, der betragtedes som for præget af det kristelige og det militaristiske. Især efter I. verdenskrig fik DUI stor udbredelse over hele landet. Den lokale Hillerød-afdeling blev startet i 1920.

Denne historie om DUIs tidlige år i Hillerød er skrevet af Henry Fachmann Olsen i januar 1987. Anledningen er uvis - måske har han bare villet nedfælde disse erindringer for sin egen skyld eller

nogle af de gamle kammeraters.

Henry Fachmann var født 21. juni 1910, i Jægergården i Møllestræde. Han kom i lære som typograf hos Nordlundes Bogtrykkeri i Slotsgade. Ved siden af sit arbejde som typograf underviste han på Teknisk Skole i Møllestræde. Han redigerede i 1981 jubilæumsbogen ET SEKEL SVANDT, om Dansk Typograf-Forbunds Hillerød afdeling igennem hundrede år. Henry Fachmann døde på Kirsebærbakken 27. maj 2003.

Beretningens uprætentiøse overskrift er Fachmanns egen: TANKER VED ET GAMMELT BILLEDE. Den

giver et godt tidsbillede fra Hillerød i mellemkrigstiden, hvor skellene mellem samfundsklasserne var tydeligere end i dag. Under beretningen har han underskrevet sig som "Basunen", og han ses med sit instrument i midten på bageste række, lige bag ved stortrommen. Billedet og teksten har vi fået overladt af Henry Fachmanns datter, Hanne V. Fachmann.

Og dermed giver vi ordet til Henry Fachmann.

"Jeg sidder med et billede foran mig. Det er DUIs første orkester i Hillerød. 17 gutter i alderen 9-12 år, to fløjtepiger, en fanebærer og en "fører". Han må, da billedet blev taget af fotograf Staunstrup på Jægerbakken, vel have været godt 25 år, altså en ren olding i forhold til de øvrige. For resten er han prydet med stiv brækflip og et sort overskæg, ikke ulig det, som en senere "fører", det stortyske riges hersker, bar - men i vor sorgløse uskyld havde vi ingen anelse om, hvad verden skulle komme til at gennemleve.

Vi syntes bare, at det var morsomt, at der var dannet en forening, så arbejderbørnene kunne komme ud på ture. Vel var der i forvejen spejdere, men de havde et tydeligt præg af, at deres medlemmer rekrutteredes fra det såkaldte bedre borgerskab - og vel var der FDF, dette korps var temmelig religiøst præget med stærk hældning i indremissionsk retning. På foran-

ledning af A.C. Meyer startedes en DUI-bevægelse. Nu var der så her i byen startet en afdeling, der alene derved, at piger og drenge var sammen, vakte forargelse.

Uniformen (hvid bluse, der sikkert har bragt manganen moder til fortvivlelsens rand, når den blev smudset til under en tur i det grønne) og matroshuen havde man kopieret efter FDF.

Den første tur under ledelse af Snebjerg Christensen foregik en forårsdag fra Torvet. Her mødtes vi med afdelingen fra Lyngby. De har vel skullet give både vore ledere og os lidt begreb om, hvad det drejede sig om. De mest vakse af Hillerød'erne hilste de fremmede med honnør, sådan som de havde set de andre drengekorps gøre, men allerede her begyndte belæringen. Vi fik at vide, at DUI ikke benyttede militære hilseformer, og at den slags ikke var noget for os. (Man må erindre, at starten fandt sted kort efter I. verdenskrigs slutning, hvor anti-militarismen var udbredt). I øvrigt havde vi en dejlig tur i skoven og lærte en masse lege, hvor alle kunne være med.

I den første tid bestod børnearbejdet mest af ture i det fri - for at leve op til navnet arrangeredes ofte løbekonkurrencer. Præmien var gerne en biografbillet til 35 øre. Det store ønske var, at afdelingen skulle komme i besiddelse af et orkester. Ved en stor indsats af snedker Snebjerg Christensen,

DUI's orkester, ca. 1925. Det er det billede, Henry Fachmann fortæller om. Han står med basunen midt på bageste række. Postkort i privat eje.

DUI's orkester, af Svend Nielsen dateret ca. 1928. Fanen bærer datoen 20. februar 1921. Her ses det, at der både var drenge og piger i orkesteret. Foto i Lokalthistorisk Arkiv Hillerød

der appellerede til offervilje fra fagforeninger o.l. lykkedes det at fremskaffe et sæt flunkende nye instrumenter. Vi var dog også selv aktive, idet der blev solgt et kæmpe oplag lodsedler á 10 øre pr. stk. På min togt fra dør til dør lykkedes det bl.a. at sælge to til lederen af FDF - jeg vidste dog ikke på det tidspunkt, hvem han var.

Når talen er om orkesteret, kan man ikke undlade at nævne musiklæreren, Thomsen, der boede i Helsingør. Han havde, som vi alle her, sine fejl, bl.a. led han ofte af en stor tørst, men han kunne bære en brandert med manér. Vi drenge elskede og beundrede ham, og musiktimerne i "Københavns" gamle sal, som de digre brødre Bartels large stillede til gratis rådighed, ser man tilbage på med glæde.

Som en prøve på hans sprogbrug kan følgende nævnes. Hvis han løftede pinden, og han syntes, at intonationen var for ulden, lød det: "Det lyder kraf..., som man klasker en gammel kælling i r... med en gulvklud. Om igen!" Sådanne en opsang havde en gevaldig virkning. Rent pædagogisk var hans metode vistnok ikke rigtig, men i løbet af forbløffende kort tid kom vi i gang. Det var en stor dag, da vi kunne tage på tur i Præstevang - hele repertoireet bestod af "Der er lys i lygten, lille mor" og et stykke benævnt "Stumpen".

Tid efter anden blev programmet større, og orkesteret blev populært og meget benyttet. Engang medvirkede vi ved et sportsstævne i Skævinge. En bondemand kom farende med sin lange pibe i hån-

den og ville forhindre os i noget så ugudeligt som at spille i kirketiden, men vi blæste ham bare et stykke!

Primadonnanykker fandtes også i orkesteret. Ved en bestemt lejlighed havde vi været opsætsige, og så bestemte ledelsen og dirigenten, at vi skulle have en stroppeur. Det foregik på den måde, at vi en øvelsesaften måtte marchere i ilmarch ud til Ottevejshuset, mens det ene nummer afløste det andet. I trods benyttede vi pausen derude til at gå på hænder og slå kolbøtter, og da der skulle marcheres tilbage, var det os, der satte tempoet, og det var i hvert fald ikke drengene, der var mest trætte, da der skulle trædes af.

Den følgende vinter kom der gang i gymnastikken. Her nåedes fine resultater under snedker Karl Larsens energiske ledelse. Han stod også om sommeren for fodboldspil, der foregik i Hestehaven mellem køernes efterladenskaber.

En succes af de helt store var den første dilettantforestilling, "En søndag på Amager." Den drivende kraft i dette arrangement var maler Hans Hansen. Sminkningen klarede barber Rasmussen, "Reform".

I dag er man klar over, at mange gratis gjorde et stort og vel ofte lidet påskønnet arbejde. Der var portør Johansen, som havde regn-

skab med orkesteret og én gang om måneden mødte til prøverne og krævede det beskedne kontingent ind; Richard Børgesen, der udviklede sig til en habil dirigent, når Thomsen var forhindret; snedker (senere pantefoged) Koch, der med sit friske væsen var meget afholdt; fru Thema Petersen, der særligt tog sig af pigerne; ægteparret H.P. Jensen, der gennem en lang årrække gjorde et meget stort arbejde.

Årets store oplevelse var, når der udveksledes mellem afdelingerne, idet vi skiftevis besøgte hinanden og indkvarteredes privat. Korsør afdeling var vi på særlig god fod med - vi besøgte hinanden to år i træk. Også Sønderborg besøgte vi, og det var særligt interessant, fordi man første gang her fornemmede grænsekampen.

For at vende tilbage til orkesteret. Beskrivelsen var måske lidt idyllisk. I hvert fald var det en klam fornøjelse i frostvejr at spille ved juletræet på Torvet. I pauserne måtte vi ånde ned i instrumenterne, for at ventilerne ikke skulle fryse fast.

Nu er der gået ca. 65 år. Nogle er faldet fra. Tiden er ikke gået sporløst hen over os, der er tilbage. For os, der var med fra begyndelsen, var det en lykkelig tid."

Tak for oplysninger til Hanne Fachmann og DUI-historiker Hans V. Hansen, Næstved.

GENERALFORSAMLINGEN 2016

Hillerød Lokalhistoriske Forenings ordinære generalforsamling blev afholdt tirsdag den 1. marts 2016 i Kedelhuset.

Foreningen har i 2015 afholdt 5 arrangementer: Den 3. marts gav medarbejdere fra Alsønderup-Tjæreby Lokalarkiv et inspirerende foredrag om arkiv.dk, som er den nye nationale søgeportal på internettet. 28. april fortalte "Kesser" om Carlsberg Brass Band, og 12. maj var der igen udsolgt til den årlige forårssejltur om folk langs Slotssøens bred. 15. september holdt museumsdirektør Jette Bagøe foredraget "Parforcejagterne i Nordsjælland", som havde stor aktualitet, da udnævnelsen til UNESCO-verdensarv netop var sket. 21. oktober fortalte Finn Sylvest Jensen om sit liv under overskriften "Fra jetpilot til skipper på Slotssøen"

Vi har udsendt 3 numre af MEDLEMSBLADET, og HILLERØD-KALENDEREN udkom som sædvanlig.

Det ser nu ud til, at det er gået op for Biblioteket, hvor vigtigt det er at styrke Lokalhistorisk Arkiv. Vores arbejde for at forbedre forholdene har resulteret i, at en gruppe frivillige i sensommeren 2015 begyndte at registrere billedarkivalier, der er åbnet en

slægtsforskningscafé med frivillige hjælpere, og der starter en fotogruppe, som skal fotografere byen. Desuden er arkivet flyttet til større og bedre lokaler, og en stor samling lokallitteratur er flyttet op fra kælderen, så den igen er tilgængelig på de åbne hylder, og Sys Sigurd har bedt Lokalhistorisk Forening om hjælp til en ansøgning til kommunen om midler til en ekstra dags åbningstid i arkivet næste år. Vi har fortsat ønsker som fx at Biblioteket nedsætter et brugerråd, der kan hjælpe med ideer til arkivets arbejde.

Beretningen lægges ud på foreningens hjemmeside www.hillerødlokalhistoriskeforening.dk.

Foreningen har 232 medlemmer, og årets resultat viste et overskud på 8.876 kr.

Kontingent forblev uændret hhv. 150 kr./100 kr.

Asger Berg, Inge Elsøe og Henrik Selsøe Sørensen blev valgt til bestyrelsen. Aase Hansen og Mogens Hansen blev valgt som henholdsvis 1. og 2. suppleant og Poul Bønsøe og Carsten Nejst Jensen blev valgt som henholdsvis revisor og revisorsuppleant.

Efter generalforsamlingen fortalte Mogens Hansen om Hingsterhus under besættelsen.

BOGNYT

Camilla Winther Nissen, VOLMER NISSEN: I SAGENS INTERESSE. Forlaget DreamLitt, 2015. 350 sider, vejl. pris 349 kr.

Volmer Nissen (1918-2008) var i sin samtid en af de kendteste politiadvokater, pioner i bekæmpelsen af narkokriminalitet fra 1960erne og frem. Under den tyske besættelse, da han som ung jurist havde adgang til Københavns Politiaadvokatars registre, forsynede han modstandsbevægelsen med informationer om mistænkte stikkere. Bogen om ham er, som hans datter skriver i indledningen, en biografi i selvbiografisk form, altså bygget på hans egen beretning, men redigeret af datteren. Bogens lokalhistoriske relevans skyldes Volmer Nissens baggrund som hillerøddreng. Han var søn af handelsegartner Christian Nissen, "Eksporthaven" på Holmegårdsvej. I det første kapitel fortæller han om sin barndom og ungdom her, blandt andet om skolegangen på Marie Mørks Skole og Frederiksborg Statsskole. Bogens hovedemne er hans karriere og de mange spændende sager, han var involveret i, jævnfør bogens titel. Kontakten til Hillerød bevarede han igennem livet, bl.a. via ægteskabet med en datter af forfatteren Sigurd Elkjær.

Knud Cornelius, NORDSJÆLLANDSKE PLETSKUD. *Billeder af Anne-Sophie og Jørgen Rubæk*. Forlaget Esrum Sø, 2016. Indbundet bog, 312 sider, vejl. pris 200 kr.

Den kæmpestore bog med 300 af ægteparret Rubæks pressefotografier fra Frederiksborg Amts Avis 1959-1993 har allerede med rette fået stor og positiv omtale. Billedudvalget er sket ud fra det enorme materiale, som fotograferne overlod til Alsønderup-Tjæreby Lokalarkiv, et heldigt udgangspunkt, da netop det arkiv har været virkelig dygtigt til at registrere sine fotografier. Ledsaget af tidligere kultureddaktør Knud Cornelius' kommentarer viser billederne velvalgte glimt af livet i vores landsdel i de ca. 50 år, mange af dem rene kunstværker, og de minder os om, hvor hurtigt forholdene har ændret sig. Alle de involverede parter, både Niels Richter-Friis' forlag, forfatteren, arkivet og fotograferne har stor ære af bogen, der også er 2016-årbog for Frederiksborg Amts Historiske Samfund.

ALLE TIDERS NORDSJÆLLAND. Museum Nordsjællands årbog 2015, red. Ole Lass Jensen, Søren Frandsen og Ida Rosenstand Klein. Mu-

AF
ASGER BERG

seum Nordsjælland, 2015. 187 sider, pris 175 kr.

Titlen "Alle tiders Nordsjælland" er velvalgt for det, der fremover skal være en årbog for den nordsjællandske museumsfusion. Under den titel kan museets medarbejdere formidle artikler om både arkæologi, "nyere tid", der som bekendt kan række over perioden fra 1500-tallet til i dag. Museet skal roses for denne første årbog: et pænt format og layout, med illustrationer og artikler, der både tidsmæssigt og geografisk er afvekslende. Fra Hillerød kan nævnes Pernille Pantmanns artikel om udgravningen af Rokkestenen, Thomas Jørgensen og Lene Hagedorn om Salpetermoseliget og Anders Kring Mortensens om Marie Mørk, en kvinde med visioner. Med mange skribenter vil en årbog som denne altid give en vis ujævnhed i skrivestilen. Redaktionen bør nok udarbejde fælles retningslinjer for, hvordan der skal henvises til kilder. År-

bogen kan købes, hvis man ikke modtager dem som medlem af en af museets støtteforeninger.

FOLK OG MINDER FRA NORDSJÆLLAND 2015, red. Lars Bjørn Madsen og Peter M.M. Christensen. Nordisk Forlag, 2015. 64 sider, rigt illustreret, pris 130 kr.

Hvert år op imod jul udkommer det traditionsrige hæfte, der siden 1941 har udviklet sig til et værdifuldt lokalhistorisk skrift fra hele Nordsjælland. Årets udgave indeholder ni artikler, hvoraf især Eva Holm-Nielsens "Grevinde Danner og Nordsjælland" har særlig tilknytning til Hillerød. Morsom er også en artikel om maleren Hans Nikolaj Hansen, hvor et af hans mindre kendte, festlige og farverige billeder af en markedsdag på Torvet i Hillerød gengives - med gynger, karrusel og Frederiksborg Slot i baggrunden.

FREMOVER OPKRÆVES MEDLEMSKONTINGENTET
EFTER DEN 1. MAJ.